

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

GRUPPER MASKULINITETER OCH VALD

SAMLAD KUNSKAP

Unga och våld

Vår rapport till regeringen visar att våld är en närvarande och naturlig del av ungas vardag, våldet är en normalitet. Av alla lagförda för misshandel är 85 procent män. Nästan hälften av dem är unga. Ju lägre ålder, desto mer våld.

Hjältar och monster

Samhällsvetenskapliga perspektiv på män och våld. Varför är män experter på våld? Författare Lucas Gottzén, Linköpings universitet.

Före han slår

Om effektiva våldsförebyggande metoder med fokus på unga män. Framtagen i samarbete med *Män för Jämställdhet*.

Låt 101 blommor blomma

Om våldsförebyggande projekt för killar och unga män.

Beställ eller ladda ned

www.ungdomsstyrelsen.se/publikationer

Förord

Ungdomsstyrelsen fick under 2011 i uppdrag av regeringen att ta fram kunskap om ungas attityder och värderingar kring jämställdhet, maskulinitet och våld. Vi skulle även belysa ungas utsatthet för och användning av våld samt göra en analys av svenska och internationella metoder och synliggöra attitydförändrande arbete som rör jämställdhet, maskulinitet och våld.

Våren 2013 släpptes studien *Unga och våld*. Den används bland annat i de utbildningsinsatser som Ungdomsstyrelsen genomfördes under 2013–2014 riktade mot yrkesverksamma och andra som möter unga till exempel arrangerar vi den nationella utbildningen Unga, maskulinitet och våld (7,5 högskolepoäng) på fyra orter i landet.

I vårt arbete med denna utbildning och i mötet med praktiker identifierade vi en kunskapslucka i kopplingen mellan våld, maskuliniteter och grupper. Vi gav därför docent Tove Pettersson vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet i uppdrag att ta fram en forskningsöversikt av studier som kopplar samman dessa tre dimensioner. Texten är ursprungligen publicerad i Ungdomsstyrelsens tematiska analys *Fokus 13 – unga och jämställdhet* (2013).

Gruppen är många gånger central för ungas våldsutövande och mycket av det våld som sker i olika sammanhang sker och får betydelse genom att det finns en grupp av åskådare eller medaktörer. Våld kan då vara ett sätt att göra maskulinitet i grupp, men det finns även goda exempel på hur gruppens roll kan användas i våldsförebyggande arbete (skrifterna *Före han slår* och *Låt 101 blommor blomma*).

Utifrån denna kunskap har vi i *Fokus 13* föreslagit ökat fokus på grupper och maskuliniteter i förebyggande arbete och forskning kring våld. För att uppnå ett jämställt samhälle fritt från våld, där både tjejer och killar har tillgång till kroppslig integritet, behöver vi synliggöra olika maskulinitetsnormer och gruppens betydelse för ungas attityder, värderingar och våldshandlingar.

Alice Bah Kuhnke
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Grupper, maskuliniteter och våld

Inledning

I det här kapitlet undersöks gruppens betydelse för hur föreställningar om maskulinitet konstrueras och dessa föreställningars koppling till ungas våldsutövande. Vilka olika våldsuttryck finns det forskning om och vilka gemensamma mekanismer har upptäckts för *gruppens* betydelse för användningen av våld?

Konstruktion av maskulinitet

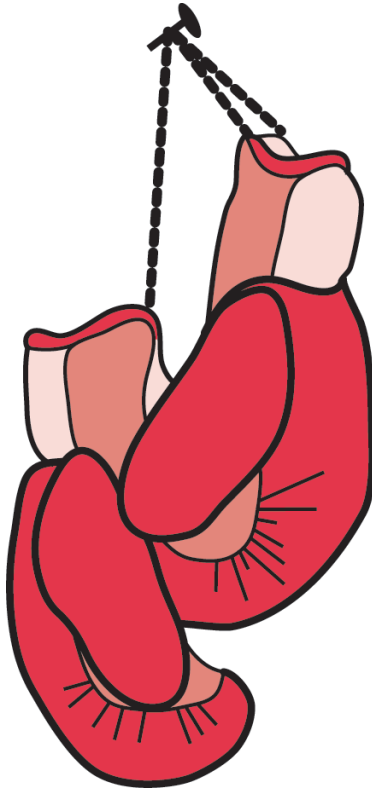
Då utrymmet är begränsat kommer inte en genusteoretisk bakgrund att presenteras utan intresserade läsare hänvisas till annan litteratur.¹ Kort kan dock sägas att genus konstrueras i mellanmännsliga relationer och i ett samhälleligt sammanhang. Grundläggande är att *hålla isär* vad som betraktas som manligt och kvinnligt och underordna det feminina (Hirdman 2001, Connell 1995, Segal 1997, West & Zimmerman 1987, West & Fenstermaker 1995). Genus konstrueras också utifrån olika sociala positioner och maktdimensioner i samhället som etnicitet, social klass, ålder och sexualitet (de los Reyes, Molina & Mulinari 2002, de los Reyes & Mulinari 2005, Mattsson 2011, West & Fenstermaker 1995, Messerschmidt 1993, Pascoe 2012, Spector-Mersel 2006). Eftersom genus ”görs” eller skapas är det därmed inte likställt med det biologiska könet eller den fysiska kroppen (Connell 1995, Hammarén 2008). Personer oavsett kropp och könsidentitet kan alltså göra maskulinitet (Bäcklin, Carlsson & Pettersson 2013).

Brist på studier om maskulinitet, våld och grupprocesser

Inom maskulinitetsforskningen har många uppmärksammat kopplingen mellan maskuliniteter och våld (jfr Connell 1995, Segal 1997, Kimmel 1994, Kimmel & Mahler 2003, Kolnar 2005, Messerschmidt 1993, 1997, 1999, 2000, 2004). Våld, eller potentialen för att ta till våld, kan framförallt för pojkar och män vara ett sätt att konstruera maskulinitet.

Mindre uppmärksammat är däremot gruppens betydelse för kopplingen mellan våld och maskuliniteter. Å ena sidan finns gruppens betydelse inskrivet redan i det faktum att genus konstrueras i mellanmännsliga relationer. Å andra sidan fokuseras sällan på gruppens betydelse. Inom kriminologisk teori har gruppen sedan länge ansetts betydelsefull både för brott generellt och för våldsbrott men empiriska studier om gruppen och grupprocesser är ovanliga (van Mastrigt & Farrington 2009).

Det säger sig självt att analyser som därtill kopplar grupper och brottslighet (våld) till maskulinitetskonstruktioner är ännu färre. Det finns olika sätt att betrakta gruppens betydelse för genus och våld. Ett sätt är gruppens betydelse för genusnormer och vilka konsekvenser dessa sedan kan få för användningen av våld. Ett annat är våldshandlingar som inte hade skett utanför ett gruppsammanhang och vilken funktion genuskonstruktioner fyller i dessa sammanhang.

Det finns exempel på båda dessa betydelse för gruppen i genomgången, de kan också överlappa och samspela med varandra. Vad som betraktas som grupp är olika i olika studier och inte definierat. En enkel definition är att det är fler än två personer, jag gör ingen mer ingående definition här eftersom det inte finns någon i den genomgången litteraturen.

Litteraturgenomgång med exempel

Underlaget utgörs av en litteraturgenomgång av forskning om genus och våld där gruppens betydelse lyfts fram. Sökningar har gjorts med söktermer som "*masculinity violence group*" (även svenska termer) i olika databaser (till ex-

empel Google Scholar, Stockholms universitets databas och Criminal justice abstract). Vissa tidskrifter som kan antas vara särskilt relevanta har gått igenom separat, *Men and Masculinities*, och *Gender & Society*. Artiklar och böcker har sedan också genererat nya referenser, men litteraturgenomgången är inte uttömmande. Det kan också finnas relevanta reflektioner kring gruppens betydelse för genus och våld i andra texter som inte fångas upp i en litteratursökning av detta slag. Antalet studier är relativt litet och de får framförallt ses som exempel på hur gruppen kan ha betydelse för våld och maskulinitet.

Tre teman i litteraturen

Jag har delat in de huvudsakliga områden som tonar fram i litteraturen i tre olika teman. Det första temat handlar om mer vardagliga situationer, huvudsakligen i skolan, och gruppens betydelse för kopplingar mellan maskulinitet och våld i dessa sammanhang. Det andra är grupper som är dominerade av män (idrottshuliganer och "gangs"). Det sista temat är våldsbrott som bygger på att det är just grupper som begår dem (gruppvåldtäkter och attacker på förmodat homosexuella män).

Temana överlappar varandra men är ett sätt att strukturera genomgången. Avslutningsvis diskuteras gemensamma drag och dessas betydelse för förebyggande insatser något som sällan berörs i studierna. Här diskuteras även denna studies relevans för det jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet (prop. 2005/06:155).

De studier och frågor som berör unga mer än vuxna har fått större utrymme i genomgången. Mycket talar också för att gruppens betydelse för brottslighet är som störst under ungdomstiden (Franklin 2004, van Mastrigt & Farrington 2009, McGloin, Sullivan, Piquero & Bacon 2008).

Ungdomsgrupper i vardagen

Senare avsnitt tar upp mer ovanliga former av både grupper och våldshandlingar. Men det är minst lika viktigt att uppmärksamma gruppens betydelse i mer vardagliga former för relationen mellan maskulinitetskonstruktioner och våld.

Gruppens betydelse för inskolning i maskulinitet

Franklin (2004) menar att våld kan ha flera betydelse för ungdomsgrupper. Det kan vara en möjlighet att få status i en grupp men gemensamma våldshandlingar kan också öka sammanhållningen i en grupp.

Pascoe (2012), som genomfört ett längre fältarbete i en skola (high school, ungefär som gymnasium) i en stad i USA, lyfter tydligt fram gruppens betydelse för hur maskulinitet konstrueras i denna miljö och han menar att pojkar helt enkelt blir maskulina i grupp. Många socialiseringsprocesser var vanliga mellan pojkarna när de var i grupp, exempelvis premierande av manlig dominans och en fysiskt vältränad och stark kropp, tvingande heterosexualitet och objektifiering och nedvärdering av flickor. Men när pojkarna deltog i situationer parvis (med en tjej eller kille) var de mycket mindre benägna till denna typ av beteenden och aktiviteter. De kunde då också invända mot det rätta i att agera så.

Liknande tendenser för hur unga män gör maskulinitet i grupp och individuellt har Berg (2007) funnit vid intervjuer (individuellt och i fokusgrupp) med unga män i Sverige, liksom Jonsson (2007) i en svensk högstadieskola.

Gruppenormer kan alltså vara annorlunda än individuella normer, vilket är viktigt att förhålla sig till inte minst vid frågor om hur normer kring våld kan bemötas. Berg (2007) fann även att männen kopplade det sexistiska talet om kvinnor till

ungdomstiden. Flera av de män hon intervjuade som kommit förbi tonåren menade att de nu var mindre sexistiska (jfr Spector-Mersel 2006, Bäcklin et al. 2013 om ålderns betydelse för maskulinitetskonstruktioner).

Maskulinitet, mobbning och trakasserier

Studier av mobbning² och trakasserier i skolor och liknande miljöer har också visat att maskulinitetskonstruktioner har betydelse för dessa händelser. Två exempel är Phillips (2007) som har intervjuat ungdomar (12–18 år) i en stor skola i USA och Stoudt (2006) som genomfört en enkät och både individuella och fokusgruppsintervjuer med elever i en vad hon kallar för elitskola³ i USA. Båda fokuserar på hur våld och trakasserier är en vardaglig del av skolungdomarnas tid och vilken betydelse det har för maskulinitetskonstruktioner.

Av ungdomarnas berättelser framgår att olika former av trakasserier mellan (framförallt) pojkar är ett sätt att visa sig stark, tuff och maskulin inför gruppen. Det kan också vara strategier för att uppnå och bevara en identitet som en populär och normal pojke, men det fungerar bara som normaliserande om det görs inför andra.⁴

Phillips menar att "*Similar to many of the boys in the study, Nick emphasized that punking only affirmed normative masculinity if it was done in front of an 'audience'*" (2007, s. 170).

En central del i händelserna är alltså att de sker offentligt, vilket återigen synliggör gruppens betydelse. Motsägelselfullt nog visar ungdomarnas berättelser att det oftast handlar om att äldre, större och/eller starkare pojkar ger sig på yngre, mindre och/eller svagare pojkar (jfr Franklin 2004).⁵

Trots detta kan det alltså fungera som ett medel för att uppnå status som stark och maskulin. Ett annat drag är det tydliga inslaget av feminisering av den som trakasseras. De trakasserade pojkarna kan kallas för ”bitch” och retas för att de skulle vara svaga, fega och feminina i sitt agerande eller utseendemässigt. Trakasserier skapar hierarkier mellan pojkar, jämför Connell (1995) om olika makuliniteters maktrelationer sinsemellan. Det skapar även hierarkier mellan tjejer och killar, då det som nedvärderas är det feminina.

Även Messerschmidt (2000) har påtalat mobbnings (bullying) betydelse för såväl maskulinitetskonstruktioner som för våldsbrott. Jag vill påpeka att varken ovan refererade författare eller jag själv hävdar att mobbning enbart handlar om genuskonstruktioner.

Det finns däremot mycket forskning om mobbning som osynliggör genuskonstruktioners betydelse för mobbning (Berg & Sjögren 2013). Inte heller är det säkert att det är den som mobbar som upplever sig vara i en maktposition utan mobbaren kan också agera utifrån en känsla av maktlöshet (Karlsson 2003).

Maskulinitet och homofobi

Pascoe (2012) visar vilken central betydelse rädslan för manlig homosexualitet har för konstruerandet av maskulinitet. Det handlar om symbolvärdet kopplat till uttrycket bög (fag), vad det står för och hur det används mellan pojkarna. Pascoe visar hur pojkarna konstruerade maskulinitet genom att framställa andra pojkar som böjiga. Om en pojke blev utpekad som bög var det bästa sättet för att undvika den nedvärderande statusen att i sin tur så snabbt som möjligt i stället peka ut någon annan som bög. Han beskriver hur epitetet fag blir som *”a hot potatoe that no boy wanted to left holding”* (Pascoe 2012 s. 61) se även Jonsson (2007) för liknande beskrivningar i en svensk kontext.

Vad som kunde föranleda att en pojke utpekades som bög varierade och hade egentligen inte med homosexuell identitet att göra, utan var starkare kopplat till feminisering. Ageranden, utseenden med mera som uppfattades som feminint kunde resultera i att någon kallades för bög. De flesta som fick epitetet bög uppfattades snarare som heterosexuella. Istället handlade det om ageranden och handlingar som kunde ifrågasätta den normativa maskuliniteten och utgjordes av en mängd olika handlingar. Bög blev på så sätt inte en fast utan en flytande identitet, som pojkarna ständigt kämpade med att undvika.

En del i diskursen kring bögar utgjordes också av att skämtsamt härma hur bögar ansågs vara. Detta gjordes genom överdriven feminin framtoning och att låtsas vara sexuell attraherad av andra pojkar. Direkt efter en sådan ”föreställning” försäkrade pojken de andra om att han inte var bög genom att offentligt driva med sin egen föreställning (jfr Jonsson 2007). Även Kimmel och Mahler (2003) har betonat homofobins betydelse för maskulinitetskonstruktioner och våld bland ungdomar i skolmiljö.

Pascoe (2012) pekar också på betydelsen av etnicitet för pojkarnas maskulinitetskonstruktioner, se även Kimmel & Mahler (2003) angående etnicitet och social klass. Likt Pascoe visar Jonsson den betydelse heteronormativitet har för konstruktionen av maskulinitet. Hur betydelsefull homofobi (eller snarare bögfobi) är för maskulinitetskonstruktioner i en svensk kontext i jämförelse med USA är svårt att uttala sig om, men det rådet inget tvivel om att heteronormativitet fyller en funktion även bland svenska ungdomar. Berg (2007, s. 41) menar exempelvis att *”heterosexuella män skapar nära relationer till varandra genom att kollektivt ta avstånd från homosexualitet som möjlig praktik. Närhet kan skapas genom att just det heterosexuella begäret är tydligt uttalat. Den minsta misstanke om homosexuellt begär omöjliggör utvecklandet av homosocialitet”*.

Pascoe (2012) visar också hur pojkarna förväntades agera sexistiskt och nedvärderande mot flickorna, liksom att pojkarna för att uppnå maskulin status förväntades vara sexuellt aktiva med flickor och berätta om det för de andra pojkarna i gruppen, jämför O'Sullivan (1998) om offentlig och delad heterosexualitet, se även Berg (2007). Pascoe visar alltså hur central sexualitet är för pojkarnas konstruktioner av maskulinitet: genom agerandet gentemot flickor, kravet att vara sexuellt aktiva med flickor och att tala om detta med andra pojkar och genom den symboliska nedvärderingen av bögen. Bög utgjorde definitionen av att vara omanlig. En pojke som de facto öppet identifierades som bög av både sig själv och andra utsattes i denna miljö för en otroligt tuff tillvaro med allvarlig mobbning och trakasserier. En bög har inte samma möjligheter att kasta den heta potatisen till någon annan och på så sätt (tillfälligt) undslippa den nedvärderande statusen som omanlig.

Gruppen som disciplinering

En viktig faktor i relation till den här typen av händelser, som alla studier påvisar, är det starkt disciplinerande inslaget. Om en pojke inte deltar eller protesterar riskerar han att istället bli den som utsätts. Alternativet till att inte delta i, eller att inte leva upp till, den maskulina norm av tuffhet och dominans som skapas genom dessa grupptrakasserier kan alltså vara att själv bli retad, förlöjligad, förnedrad och/eller fysiskt utsatt.

Liknande tendenser finns i svenska sammanhang. Uhnöo (2011) som intervjuat svenska ungdomar om våld visar hur rädslan för att bli utsatt kan leda till att pojkar deltar i våldshandlingar som de annars (kanske) inte skulle delta i. En av de intervjuade pojkarna uttrycker det på följande sätt *"(jag har varit rädd för den personen men jag har gjort det ändå [...] Jag har varit skräckslagen när jag har gått in i bråk*

[...] men bara att få det överstökad, det var alltid det som gällde. Fast jag sade aldrig att: 'nej jag vågar inte, jag går inte in' [...] Det skulle innebära värre konsekvenser. Jag vill inte gärna bli mobbad." (s. 143).

I en studie av finska skolpojkar och hur dessa uppnådde respekt i kompisgruppen (och hur våld var relaterat till detta) konstaterar Manninen, Huuki & Sunnari (2011) att genom skapandet av en fientlig miljö via hot om våld kunde de populära pojkarna skapa och bibehålla makt över de mindre populära pojkarna (och flickorna). Inte bara våldshandlingar utan kanske framförallt hot om våld tycks alltså fungera disciplinerande (Mendel-Enk 2004).

Även i Uhnöos (2011) studie synliggörs betydelsen av gruppen genom att det är att visa sig tuff, cool och fräck inför andra som ger status enligt ungdomarna, något som också Honkatukia, Nyqvist och Pösö (2006) visat vad gäller unga pojkar i Finland som placerats på ungdomsinstitutioner på grund av brott (inte sällan just våldsbrott).

Franklin (2004) beskriver liknande händelser, fast grövre än vad ovanstående författare återger, i samband med ett idrottsläger för pojkar. På ett träningsläger utsatte några pojkar i 15–17-årsåldern några yngre pojkar för sexuella övergrepp. Övergreppen skedde i form av att pojkarna höll i den attackerade pojken och exempelvis penetrerade honom analt med ett kvastskäft. Detta skedde sammantaget mot tre pojkar och skedde inför andra spelare som skrattade och skämtade om det. Franklin menar att det inte är ovanligt att trakasserier av yngre och svagare pojkar har en sexualiserad och/eller homofobisk karaktär. Hon menar också att det handlar om ett publikt uppvisande av maskulinitet, likt det som sker vid gruppvåldtäkter av kvinnor och attacker på bögar.

Liksom pojkarna i Pascoes studie handlar det inte om att den attackerade uppfattas som ho-

mosexuell, eller för den delen de som attackerar och de facto utför den sexuella handlingen skulle uppfattas som homosexuella, utan om en degradering utifrån just den symboliska positionen av omanlig och ovärdig som ”bögen” tillskrivs. Återigen understryks den centrala betydelsen av gruppen och av att det sker offentligt, inte minst för att de som attackerar inte ska uppfattas som bögar själva utan istället kunna erhålla hög status genom sin attack. En skillnad från attacker mot bögar eller kvinnor är att den attackerade kan få ingå i den dominanta gruppen i framtiden, om den uthärdar attacken på rätt (ett maskulint) sätt. En möjlighet som enligt Franklin inte är öppen för vare sig kvinnor eller bögar.

Franklins forskning rör USA men motsvarande typ av händelser har skett även i Sverige. Ett exempel är ”galgningarna” i sportklubben AIK. Under ett idrottsläger hölls tre yngre pojkar fast av äldre pojkar som ”galgade” dem, det vill säga försökte eller lyckades med att penetrera anus med en galge eller PET-flaska. Detta skedde med syftet att hålla de yngre spelarna i schack (skapade hierarkier mellan pojkarna med de äldre som överordnade), exempelvis om de uppfattats som ”kaxiga”. Att äldre pojkar galgade yngre beskrevs av flera inblandade som en tradition i AIK och det framstår som att även ledare åtminstone ibland känt till detta, men inte ingripit. Flera av de dömda pojkarna hade själva blivit utsatta för galgning på tidigare läger, när de tillhörde de yngre.

Åtalet för våldtäkt ogillades med hänvisning till att inget tydde på att pojkarnas handlingar haft för avsikt att väcka vare sig sin egen eller de utsatta pojkarnas sexualdrift (Solna tingsrätt, Dom B 2218-02). I en tidningsartikel efter domen uttalar sig en av de dömda pojkarnas pappa och menar att ”[D]et var skönt att sanningen kom fram och visade att det aldrig hade med sex att göra” (DN 03-01-25, s. 31). Det är naturligtvis viktigt för den åtalade att åtalet för våldtäkt ogillades då det ger strängare straff än olaga tvång som de bland annat dömdes för i stället. Men uttalandet kan nog framför allt tolkas som ytterligare en markering av hur väsentlig sexuell identitet, det vill säga att följa en heterosexuell norm, är för maskulinitetskonstruktioner. De äldre pojkarnas attacker på de yngre med syfte att erhålla status och upprätta hierarkier går sannolikt om intet om händelsen skulle uppfattas som en sexuell handling som kan tolkas som homosexualitet. Likheter med den händelse Franklin beskriver är slående, med skillnaden att pojkarna i USA faktiskt dömdes för sexualbrott.

Franklin menar att attacker på homosexuella och gruppvåldtäkter är vanligare i miljöer som har en historia av kränkningar och kränkande beteenden som de vuxna inte tagit tag i. Alltså ett socialt klimat där dominanta pojkar tillåts trakassera flickor och svagare pojkar. Hon menar även att attacker på dem som symboliserar femininitet eller ”den andra” minskar i miljöer där heterosexuell manlig identitet är mindre präglad av hypermaskulina⁶ ideal (se O’Sullivan 1998).

Manligt dominerade grupper

En tydligt manligt dominerad grupp som också är kopplad till brottslighet och våld är kriminella gäng, i amerikanskt ordbruk ”gangs”⁷ (ordet gäng har en vidare betydelse på svenska och är därför ingen lämplig översättning).⁸ Hagedorn (1998) kritiserar dock gängforskningen, även sin egen tidigare forskning, för dess genusblindhet (något som eventuellt tycks gälla fortfarande). Han kritiserar även den stereotypa idén som tycks förekomma om att gängmaskulinitet(er) skulle vara dels endimensionell (alla gängmedlemmar konstruerar samma typ av maskulinitet), dels väsensskilda från andra former av maskulinitetskonstruktioner. I stället urskiljer han i sina intervjuer med manliga gängmedlemmar flera olika typer

av maskulinitetskonstruktioner som dessutom har kopplingar till maskulinitetskonstruktioner utanför gängmiljön.

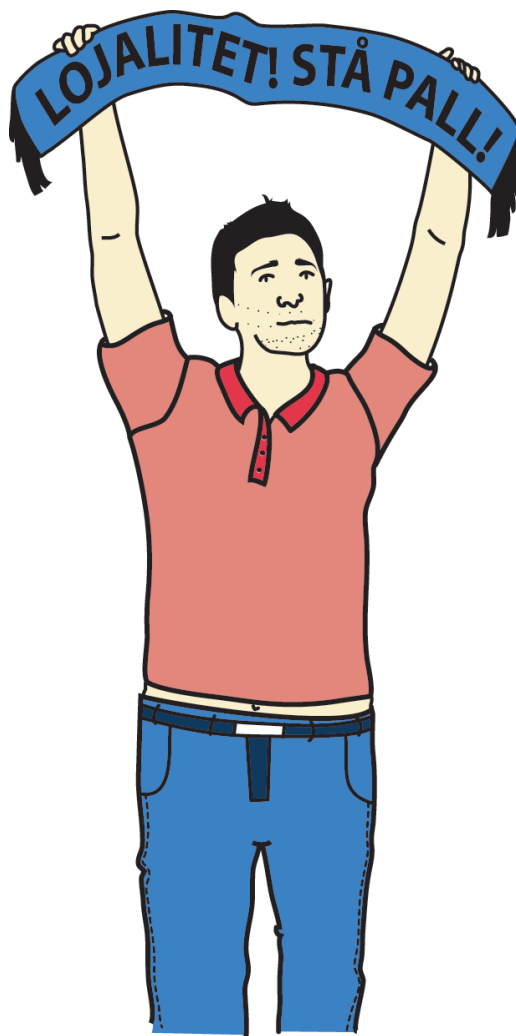
Oavsett om forskningen fokuserat på maskulinitetskonstruktioner eller inte kan det konstateras att lojalitet till gruppen i kombination med den tydliga manliga dominansen⁹ och påtagliga förekomsten av kopplingar mellan våld och gäng ändå pekar på stor relevans av maskulinitetskonstruktioner i dessa miljöer. Därmed lämnar jag denna fråga och går istället över till en annan manligt dominerad typ av miljö så kallade (fotbolls) huliganer.¹⁰

Att konstruera den egna gruppen som maskulin

Trots att huligangrupper nästan bara består av män är det även här ovanligt med forskning som behandlar maskulinitetskonstruktioner (och ännu mer sällan dessutom gruppprocesser). I huvudsak handlar det om kortare avsnitt som påtalar betydelsen av maskulinitetskonstruktioner, men mer sällan faktiska analyser av dessa konstruktioner och vilken betydelse de har.

Ett undantag är Spaaij (2008) som följt supportrar från sex fotbollslag i Nederländerna, Spanien och England. Spaaij är främst intresserad av mer organiserade gruppers våld vid fotbollsmatcher. Utifrån källor som deltagande observationer, intervjuer, nätdiskussioner, dokument och gruppernas egna magasin diskuterar han hur identiteter som huliganer konstrueras inom dessa grupper och den roll och form maskulinitetskonstruktioner har för detta. Centralt för dessa formationer är konstruktionen av vad Spaaij kallar för *hard masculinity*. Detta kan göras på flera sätt. Några av de normer som förekommer är att gruppen endast ska slåss mot andra huliganer och med formationer med tillräckligt rykte i relation till den egna gruppens rykte. Men det gör att formationer med lägre status kan utmana grupper med högre för att få högre status.

Spaaij menar att centralt för att uppfattas som maskulin inte är att vara orädd, utan att vara disciplinerad och agera *trots* att man är rädd. Den egna gruppens maskulina status kan också skapas genom att ifrågasätta andra gruppers maskulinitet. I likhet med vad andra genusforskare lyft fram så handlar konstruktionen av den egna gruppen som maskulin framför allt om vad man inte är, exempelvis feg, feminin eller svag. En viktig del i konstruktionen av *hard masculinity* är att sprida information om framgångar i slagsmål till andra grupper och internt. Gruppens betydelse blir också tydlig eftersom ageranden motiveras av en högre lojalitet till laget och den egna gruppen.

Att hänvisa till högre lojalitet är ett återkommande drag i flera av de studier som min genomgång bygger på, även om fenomenet inte alltid benämns med just den terminologin.¹¹ Inte sällan är det just gruppen som hänvisas till som denna högre lojalitet. En person förväntas agera så att han inte skämmer ut gruppen och i detta ingår att konstruera maskulinitet på det för gruppen eftersträvsvärda sättet. En form av lojalitet som förstås är påtaglig även inom gängbrottslighet.

Lojaliteten kan också innebära att om någon som tillhör gruppen (oavsett om det är ett gäng eller annan typ av grupp) utsätts för våld eller hot förväntas en person ställa upp och försvara honom och/eller hjälpa till med att hämnas (Phillips & Cooney 2005, Andersson 2010, Uhnöo 2011).

Kollektiva normer om maskulinitet i samhället i stort

Spaaij (2008) kritiserar tendensen att betrakta huliganer och deras ageranden som ett specialfall. Han menar tvärtom att de har likheter med andra grupper som begår brott i grupp (här jämför han exempelvis med gangs) och att deras agerande är kopplat till andra delar av samhället som familj, skola, arbetsmarknad och medier.

I en svensk kontext har Mendel-Enk (2004) uppmärksammat just detta, att huliganernas agerande och deras konstruktioner av maskulinitet snarare är en överdriven version av normen än avvikelser från den. Han visar exempelvis hur samma former av maskulinitetskonstruktioner hos huliganer som fördöms av vissa journalister, samtidigt premieras och hjälteförklaras av samma journalister när de sker i relation till landslagets spelare. Mendel-Enk (2004, s. 26) skriver exempelvis

”(a)tt prata med killarna i Firman var som att titta i en skrattspegel. Alla detaljer var uppförstorade till groteska proportioner, men grunden för resonemangen, värderingarna och idealen var mycket välbekanta. Det var manligheten – den normala, dominerande typen av manlighet som jag och alla killar/män jag känner uppfostrats i – som jag har känt igen under hela vårt samtal”.

Att kopplingen mellan grupper, maskuliniteter och våld snarare hör samman med normen än med avvikande eller icke-accepterade maskulinitetskonstruktioner är ett gemensamt drag i litteraturen. Det är alltså inte helt andra former

av maskulinitetskonstruktioner som ger upphov till våld, utan snarare finns problemet i generella normer. Våld, eller våldspotential, utgör helt enkelt inslag i relativt allmänt accepterade former av maskulinitetskonstruktioner. Detta är inte en ny iakttagelse.

Redan Matza och Sykes (1957) invänder mot att föreställningen att tuffhet och aggressivitet som tecken på manlighet skulle vara värderingar förbehållna gäng och brottsliga miljöer. Istället menar de att

”...the crucial idea of aggression as a proof of toughness and masculinity is widely accepted at many points in the social system. The ability to take it and hand it out, to defend one’s rights and one’s reputation with force, to prove one’s manhood by hardness and physical courage – all are widespread in American culture” (s. 717).

Detsamma verkar gälla än idag liksom i ett svenskt sammanhang. Samtidigt varierar det hur stort fokus det är på aggressivitet och tuffhet i olika sammanhang.

Också andra grupper förknippade med våld, men som vid en första anblick kanske skulle leda tanken till andra former av maskulinitetskonstruktioner än dem i de ovan beskrivna hypermaskulina miljöerna, har visat på liknande mönster.

I en studie av danska Antifascistisk front¹² (AFA) har Christiansen (2010) visat hur en kollektiv norm som premierade konfrontation och aggressiv maskulinitet dominerade inom gruppen.¹³ Män som inte levde upp till denna norm förtrycktes och förlöjligades. En del av de intervjuade männen vittnade om en spänning mellan den kollektiva normen och den egna upplevelsen av utsatthet och rädsla. De berättar också att de inte kunde prata om sin utsatthet, både i form av obehagskänslor inför att själva utöva våld mot andra människor (politiska motståndare) och i form av rädsla för att själv utsättas för våld.

Våldsbrott med tydlig gruppkaraktär

Om tidigare avsnitt handlade om grupper där våld ingår som delar av deras agerande handlar de frågor som jag kommer att ta upp i detta avsnitt om våldsbrott som till sin karaktär begås av grupper exempelvis gruppvåldtäkter och gruppattacker av framför allt män mot (förmodat)¹⁴ homosexuella män.

Manifestation av hetero-sexualitet och maskulinitet

Gemensamt för vad som lyfts fram i relation till attacker på förmodat homosexuella män och gruppvåldtäkter är att händelsen i sig är en uppvisning inför andra män (Franklin 2004, O'Sullivan 1998). Franklin (2004) menar att attacker på bögar är en möjlighet för unga män att

demonstrera tuffhet och heterosexualitet som är viktiga element i många maskulinitetskonstruktioner. Även fysiskt mindre allvarliga attacker men där någon pekats ut som böj eller ”böjig” fyller liknande funktioner, vilket visats i tidigare avsnitt.

Gruppvåldtäkter riktade mot kvinnor innebär ännu tydligare möjligheter att demonstrera tuffhet och heterosexualitet då de dessutom innehåller offentligt uppvisande av heterosexuellt agerande (Sanday 2007). O’Sullivan (1998, s. 105) menar att ”... *gang rape is a performance put on for other men, proving once masculinity through heterosexual dominance and exploitation of women*”.

Franklin (2004) menar även att dessa typer av brott kan öka sammanhållningen i grupperna, vilket kan kopplas till maskulinitetskonstruktioner då det handlar om sammanhållning och lojaliteter mellan män.¹⁵

O’Sullivan (1998), som framför allt studerat gruppvåldtäkter i amerikansk högskolemiljö, lyfter fram ett antal värderingar i de miljöer han undersökt där gruppvåldtäkter förekommit. En av dessa värderingar är en bild av kvinnor som ”den andra” som hotar manlig gemenskap. Män som uppträder respektfullt mot kvinnor uppfattas som ”veklingar”. Han menar även att det är gruppens prestige och rättigheter som uppfattas som viktigast, vilket gör att de överser med brottslighet, jämför Sykes & Matza (1957) angående högre lojaliteter. Ett annat inslag är en traditionell syn på kvinnor och män med fokus på uppdelningen av kvinnor i ”hora” eller ”madonna”. Kvinnor ska ta ansvar för mäns sexualitet genom att agera sexuella gränssättare, det vill säga vara de som säger nej. De som inte faller inom detta mönster betraktas i stället som horor och det är

dessa kvinnor som kan utnyttjas och våldtas (se Moolman 2004).

Ytterligare värderingar som O’Sullivan urskiljer är förekomsten av homofobi och ett behov av att säkra sin maskulinitet genom sex med kvinnor, men utan känslomässig närhet till kvinnor. O’Sullivan påtalar också ett antal socialiseringsfaktorer kopplade till gruppvåldtäkter som rör just gruppen och dess gemenskap. En av dessa är att pojkars vänskap är centrerad kring gruppaktiviteter snarare än kring att dela förtroeligheter i par. Aktiviteterna har inslag av såväl tävling som samarbete, särskilt tävling om riskabelt och/eller antisocialt beteende för att etablera en identitet som orädd och skräckinjagande. Andra inslag är en kulturell praktik av kvinnohat som kan manifesteras sig i sånger och skämt som glorifierar sexuellt våld.¹⁶

Slutligen är också delad heterosexualitet en socialiseringsfaktor i de sammanhang O’Sullivan studerat. Denna delade heterosexualitet tar sig uttryck genom att gruppmedlemmarna delar, eller berättar om, sexuella erfarenheter med kvinnor. Det kan ske genom att titta på när någon i gruppen har sex eller att i hemlighet spela in sexuella handlingar på video som sedan visas upp för gruppen. Det är också närmast obligatoriskt att berätta för gruppen om egna sexuella erfarenheter. Sanday (2007) som också undersökt gruppvåldtäkter i amerikansk högskolemiljö beskriver en liknande bild som O’Sullivan.

Avslutande diskussion

Jag ska här sammanfatta och lyfta fram några gemensamma drag i forskningen. Därefter kommer jag att diskutera den betydelse dessa drag har för förebyggande arbete samt sätta forskningens resultat i relation till jämställdhetspolitiken. Avslutningsvis pekar jag på behovet av forskning inom området.

Genomgången visar tydligt att grupptillhörigheten har betydelse för maskulinitetskonstruktioner och våld. Alla studier visar på betydelsen av att använda våld mot någon inför en grupp för att uppnå maskulin status, eller att lojaliteten till en grupp kan kräva sådant agerande. Flera av forskarna, inom skilda fält, påtalar även att

detta inte ska förstås som avvikande normer utan framhåller istället likheter med de normer som präglar maskulinitetskonstruktioner mer generellt: dominans, överordning, styrka, att inte vara feg och så vidare. Inom kriminologin påtalade redan Sykes & Matza (1961) att flera av de normer som förknippas med brottslighet, till exempel tuffhet och aggressivitet som bevis på maskulinitet, ingalunda är värderingar som är förbehållna brottslingar. Andra centrala drag i studierna är homofobi och den symboliska betydelse ”bögen” tillskrivs. Sexistiska och nedvärderande attityder och beteenden mot kvinnor är också framträdande. Ytterligare inslag är att manlig gemenskap är det viktigaste och högst värderade (en stark homosocial gemenskap), liksom att hänvisa till gruppen som en högre lojalitet, är ytterligare inslag. Hotet om att själv bli utsatt om man inte lever upp till de krav på maskulinitet som gruppen ställer har en stark disciplinerande effekt.

Slutligen kan också nämnas förekomsten av en offentlig, gemensam och tvingande heterosexuallitet och därtill kopplat publikt uppvisande av heterosexuallitet. Sammantaget visar genomgången hur begränsad pojkars och mäns tillvaro är i termer av inom vilka ramar de kan och får röra sig. Små avvikelser från de maskulina normerna, exempelvis genom att göra något som uppfattas som feminint, kan lätt leda till trakasserier och begränsade möjligheter att få delta i kamratgruppen på lika villkor.

Ett viktigt inslag i all forskning jag refererar till här är den stora betydelsen av homosociala sammanhang för pojkars maskulinitetskonstruktioner, det vill säga pojkars och mäns umgänge med andra pojkar och män i grupp. Enligt Berg (2007) betraktas detta ibland som en frizon, eller en bakre region, där pojkar kan slappna av från yttre press, men hon menar att den slutna

homosociala miljön snarare kan ses som en skola i manligt beteende.

Dessa beteenden är inte heller begränsade till bara den avgränsade homosociala miljön mellan pojkar utan får även betydelse i sammanhang där inte bara pojkar är delaktiga. Bergs intervjuer och Pascoes (2012) studie är ytterligare exempel på att de maskulinitetskonstruktioner som sker i pojkgrupper inte är avgränsat till de pojkar som deltar (frivilligt) i gruppen. Både andra pojkar och flickor utsätts för pojkgruppernas maskulinitetskonstruktioner genom såväl sexism som våld.

Till skillnad från Pascoe (2012), som menar att pojkar framför allt blir pojkar i grupp, menar Berg (2007) att det snarare handlar om att pojkar gör olika maskuliniteter i grupp och individuellt. Utifrån den forskning som redovisas här tycks de former av maskulinitetskonstruktioner som sker i grupp vara starkare förknippade med dominans, överordning och våld än de som sker individuellt.¹⁷

Ovanstående innebär att gruppen, som arena för maskulinitetskonstruktioner, följaktligen är viktig för våldsförebyggande arbete. Framför allt gäller detta för unga och pojkar. Dels för att gruppen är särskilt betydelsefull under den perioden i livet, dels för att pojkar i just gruppssammanhang tycks konstruera maskulinitet med mer aggressiva och sexistiska inslag. Få av de våldspreventionsprogram med genusmedvetenhet som Berg och Sjögren (2013) redovisar i Ungdomsstyrelsens rapport *Unga och våld* riktar sig mot ungdomsvåld och mobbning. Områden där det tycks vara mycket angeläget att anlägga ett genusperspektiv. Det finns ett antal program (sju nämns) med genusperspektiv som Berg och Sjögren bedömer som möjliga att överföra till Sverige. De flesta av dessa har inslag av ett åskådarperspektiv, det vill säga fokus på hur de agerar närvarande som inte

själva deltar i våldshändelsen eller mobbningen. Utifrån frågan om gruppens betydelse är förstås ett sådant perspektiv viktigt. En annan fördel som åskådarperspektivet visat sig ha är att det upplevs som mindre hotfullt för deltagarna och på så sätt skapar det mer motivation och mindre motstånd (Berg & Sjögren 2013, Katz 1995). Uhnöo (2011) har också visat att de unga hon intervjuade menade att gruppen även kunde ha en preventiv betydelse, och alltså inte bara underblåser konflikter och våld.

Franklin (2004) pekar på betydelsen av att vuxna i ungas närhet inte accepterar och tolererar kränkande behandling från starkare pojkar mot flickor och svagare pojkar. Detta inbegriper även att inte tolerera homofoba uttryck och förhållningssätt. Pascoe (2012) understryker att lärare och annan skolpersonal inte motsatte sig vare sig det ständigt pågående homofoba agerandet pojkar emellan eller det nedvärderande och sexistiska agerandet mot flickor. Pascoe menar att skolpersonalen på så sätt är delaktig i att legitimera och konstruera maskulinitet som heteronormativ, dominant och sexistisk. Utifrån detta resonemang vill jag också framhålla att det är viktigt att inte tolerera sexism och homofoba uttryck *även* om dessa framställs på ett skämtsamt sätt. De symboliserar även i en skämtsamt form nedvärdering av det som uppfattas som feminint (omanligt) och understödjer maskulinitetskonstruktioner som bygger på dominans.¹⁸ Kort sagt, jag vill understryka betydelsen av att *inte* avfärda detta som att ”pojkar är pojkar”, utan att istället inse att dessa maskulinitetskonstruktioner för med sig en mängd problem för såväl flickor, andra pojkar som utsätts *och* för pojkarna själva. Att avfärda det som pojkstreck innebär som Pascoe påpekar delaktighet i att konstruera dessa normer.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att för att utveckla arbetet med det jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet (prop. 2005/06:155) krävs fokus på grupper och deras betydelse för maskulinitetskonstruktioner.

Att problematisera genus har också visat sig effektivt vid våldsprevention (Berg & Sjögren 2013). Så länge kränkande av både flickors *och andra pojkars* integritet inför en grupp kan användas för att uppnå accepterad status som en ”normal maskulin pojke” och krävas för gruppljalitetens skull motverkas det jämställdhetspolitiska målet. Att förändra det kräver fokus på grupper och de genuskonstruktioner som sker i dessa.

Avslutningsvis vill jag framhålla betydelsen av forskning med fokus på just gruppen och dess betydelse för maskulinitetskonstruktioner och våld. Trots att gruppen ges stor betydelse för både maskulinitetskonstruktioner och brott framstår det som att forskning som fokuserar dessa frågor är sällsynt. Inte minst gäller det studier av svenska förhållanden. Det skulle exempelvis vara mycket viktigt med studier som fokuserade på gruppens olika former av betydelse kopplat till maskulinitetskonstruktioner och våldsutövning. På vilket sätt har gruppen betydelse för maskulinitetsnormer som premierar våldsanvändning respektive hur ser de sammanhang ut där gruppen och dessa maskulinitetsnormer gör att våldshandlingar sker som annars inte skulle ha skett? Studierna jag redogjort för här visar tydligt på homosocialitetens vikt och hur pojkar konstruerar olika former av maskuliniteter både i individuella sammanhang och i grupper.

Detta är viktiga frågor för grundforskningen, men i förlängningen också för att få kunskap om vad som kan förändra detta. Jonsson (2007) menar att forskning om maskuliniteter tenderar att dela in pojkar i olika kategorier, som ”de tuffa” ”machokillarna” eller ”nördarna” och på så sätt kategorisera dem i den ena eller andra maskuliniteten. Han menar att en intressantare forskningsfråga är att se hur olika maskulina positioner skapas i ett sammanhang. Utifrån detta resonemang skulle det vara intressant med fokus på hur maskulina positioner skapas i relation till olika grupper, som kan vara homosociala eller mer blandade, och deras relation till våld. Även dessa frågor är i förlängningen angelägna även ur ett preventivt perspektiv. En annan viktig forskningsfråga är omgivningens betydelse för maskulinitet, grupper och våld. Både i form av vuxna i ungas omgivning och mer generellt av åskådares betydelse.

Referenser

- Andersson, K. (2010). *Allt började med en sockerbit! Ett diskursivt perspektiv på unga mäns berättelser om eget våldsutövande*. I LOCUS, 2–3, s. 77–90.
- Berg, L. (2007). Homosocialitetens kraft – hur unga män ”gör” maskulinitet i grupp och individuellt. I *Sociologisk forskning*, Vol. 44 No 2, s. 26–48.
- Berg, L. & Sjögren, M. (2013). Våldsförebyggande metoder. I *Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamhet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Bäcklin, E., Carlsson, C. & Pettersson, T. (2013). Maskuliniteter som livsloppsprocesser – våld i genusteoretisk belysning I *Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Christensen, A.-D. (2010). Resistance and violence: Constructions of masculinities in radical left-wing movements in Denmark. I *Norma*, Vol. 5, No 2, s. 151–168.
- Connell, R. W. (1995). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Franklin, K. (2004). Enacting masculinity: Antigay violence and group rape as participatory theater. In *Sexuality Research & Social Policy*, Vol. 1, No 2, s. 25–40.
- Hammarén, N. (2008). *Förorten i huvudet: unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Hagedorn, J. M. (1998). Frat boys, Bossmen, Studs and Gentlemen: A typology of gang masculinities. In Bowker, L Hagedorn (ed.) *Masculinities and violence*. Thousand Oaks: SAGE.
- Hirdman, Y. (2001). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Honkatukia, P., Nyqvist, L. & Pösö, T. (2006). Violence from within reform school. In *Youth Violence and Juvenile Justice*, Vol. 4, No 4, s. 328–344.
- Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007). *Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende anslag 24:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder*.
- Jonsson, R. (2007). *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront.
- Karlsson, J. (2003). Sexuella eller sexistiska trakasserier. Genusnormernas betydelse vid trakasserier mellan män. I Lander, I, Pettersson, T & Tiby, E. (Red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Katz, J. (1995). Reconstructing masculinity in the locker room: The mentors in violence prevention project. In *Harvard Educational Review*, Vol. 65, No 2, s. 163–174.
- Kimmel, M. (1994). Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction of Gender Identity. In Brod, H. & Kaufman, M. (Red.) *Theorizing Masculinities*. Thousand Oaks, London & New Delhi: SAGE.
- Kimmel, M. & Mahler, M. (2003). Adolescent Masculinity, Homophobia, and Violence: Random School Shootings 1982–2001. In *American Behavioral Scientist*, Vol. 46, No 10, s. 1 439–1 458.
- Klein, W. M. (2001). Resolving the Eurogang Paradox In Klein, W. M., Kerner, H.-J., Maxson, C. L: & Weitekamp, E. G. M. (Red.) *The Eurogang Paradox. Street gangs and youth groups in the US. And Europe*. Dordrech: Kluwer Academic Publishers.
- Kolnar, K. (2005). *Mannedyret. Begjær i moderne film*. Oslo: Spartacus.
- Manninen, S., Huuki, T. & Sunnari, V. (2011). Earn yo’ respect! Respect in the status struggle of Finnish School Boys. In *Men and Masculinities*, Vol. 14, No 3, s. 335–357.
- Mattsson, T. (2011). *Interskjalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups.
- Matza, D. & Sykes, G. M. (1961). Juvenile delinquency and subterranean values. In *American Sociological Review*, Vol. 26, No 5, s. 712–719.
- McGloin, J. M., Sullivan, C. J., Piquero, A. R. & Bacon, S. (2008). Investigating the stability of co-offending and co-offenders among a sample of youthful offenders. In *Criminology*, Vol. 46, No 1, s. 155–188.
- Mendel-Enk, S. (2004). *Med uppenbar känsla för stil*. Stockholm: Atlas.
- Messerschmidt, J. W. (1993). *Masculinities and Crime. Critique and Reconceptualization of Theory*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Messerschmidt, J. W. (1997). *Crime as Structured Action. Gender, Race, Class and Crime in the Making*. Thousand Oaks: SAGE.
- Messerschmidt, J. W. (1999). Making bodies matter: Adolescent masculinities, the body, and varieties of violence. In *Theoretical Criminology*, Vol. 3, No 2, s. 197–220.
- Messerschmidt, J. W. (2000). *Nine Lives: adolescent masculinity, the body, and violence*. Boulder: Westview Press.
- Messerschmidt, J. W. (2004). *Flesh and Blood: adolescent gender diversity and violence*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

- Moolman, B. (2004). Reproduction of an 'ideal' masculinity through gang rape on the Cape Flats: understanding some issues and challenges for effective redress. In *Agenda: Empowering women for gender equity*, Vol. 18, No 60, s. 109–124.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2010). *Att ställa frågan om våldsutsatthet som en del av anamnesen*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid.
- O'Sullivan, C. (1998). Ladykillers: Similarities and divergencies of masculinities in gang rape and wife battery. In Bowker, L H (Eds.) *Masculinities and violence*. Thousand Oaks: SAGE.
- Pascoe, C. J. (2012). *Dude you're a fag. Masculinity and sexuality in High School*. Berkley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Phillips, D. A. (2007). Punking and bullying: Strategies in middle school, high school, and beyond. In *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 22, No 2, s. 158–178.
- Phillips, S & Cooney, M (2005). Aiding peace, abetting violence: Third parties and the management of conflict. In *American Sociological Review*, Vol. 70, April 334–354.
- Pettersson, T. (2002). *Tre perspektiv på brottsliga nätverk. Supporterbråk, etnicitet och genus*. Avhandling. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Regeringens proposition 2005/06:155. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*.
- de los Reyes, P., Molina, I. & Mulinari, D. (2002). Inledning – Maktens (o)lika förklådnader. I de los Reyes, P., Molina, I. & Mulinari, D. (Red.) *Maktens (o)lika förklådnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm. Atlas.
- de los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber.
- Segal, L. (1997). *Slow Motion. Changing Masculinities Changing Men*. London: Virago Press.
- Skolverket (2011). *Utvärdering av metoder mot mobbning*. Rapport 353. Stockholm: Skolverket.
- Solna tingsrätt. Dom B 2218-02.
- Spaaij, R. (2008). Men like us, boys like them: Violence, masculinity, and collective identity in the football hooliganism. In *Journal of Sport and Social Issues*, Vol. 32, No 4, s. 369–392.
- Spector-Mersel, G. (2006). Never-aging Stories: Western Hegemonic Masculinity Scripts. In *Journal of Gender Studies*, Vol. 15, No 1, s. 67–82.
- Stoudt, B. G. (2006). You're either in or you're out: School violence, peer discipline, and the (re)production of hegemonic masculinity. In *Men and Masculinities*, Vol. 8, No 3, s. 273–287.
- Sykes, G. M. & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. In *American Sociological Review*, Vol. 22, No 6, s. 664–670.
- Toch, H. (1998). Hypermasculinity and prison violence. In Bowker, L.H. (Red.) *Masculinities and violence*. Thousand Oaks: Sage.
- Uhnoo, S. (2011). *Väldets regler. Ungdomars tal om våld och bråk*. Göteborg: Daidalos.
- Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamhet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- van Mastrigt, S.B. & Farrington, D.P. (2009). Co-offending, Age, Gender and Crime Type: Implications for Criminal Justice Policy. In *British Journal of Criminology*, Vol 49, s. 552–573.
- West, C. & Fenstermaker, S. (1995). Doing difference. In *Gender & Society*, Vol. 9, No 1 s. 8–37.
- West, C. & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. In *Gender & Society*, Vol. 1 No. 2, s. 125–151.

Noter

¹ För några sådana genomgångar se Ungdomsstyrelsen (2013). För frågan om genus och brott mer specifikt kan exempelvis texter av Messerschmidt (1993, 1997, 1999, 2000, 2004) rekommenderas.

² På engelska *bullying*, vilket är ett vidare begrepp än svenskans mobbning. Översättningar som förekommer är exempelvis spela översittare mot, mobba, trakassera, topprida; med hot tvinga, skrämna (Norstedts ordbok <http://www.ord.se/oversattning/engelska/?s=bullying&l=ENGSVE>). Även begreppet *punking* används, vilket kan översättas ungefär som nedvärdering. För enkelhetens skull kommer jag ändå att använda mig av termen mobbning (och trakasserier) i texten. En viktig skillnad mot mobbning är att de händelser som förekommer i den refererade forskningen inte behöver vara upprepade handlingar mot samma person. Skolverket (2011, s. 34) definierar exempelvis mobbning som ”*en upprepade negativ handling som inbegriper att någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag*”.

³ Som jag förstår det handlar det om en elitskola i akademisk betydelse inte en elitdrötskola.

⁴ Jämför Kolnar (2005) som pekar på hur våld kan fungera både som inkluderande och exkluderande för män, beroende på sammanhang och vem som utför handlingen (se även Bäcklin et al. 2013).

⁵ Det var ovanligt att andra närvarande försökte hindra trakasserier, men det finns berättelser om att när det upplevts ha varit för stor skillnad i dessa avseenden mellan en utsatt pojke och hans trakasserande skolkamrater har andra ändå ingripit på grund av detta.

⁶ Flera av författarna talar om hypermaskulina miljöer eller ideal utan att egentligen definiera vad som menas med detta. En möjlig betydelse är överdriven maskulinitet, som närmast utgör en karikatyr av stereotyp maskulinitet. En av de miljöer som exempelvis Franklin (2004) benämner som hypermaskulin är fängelsemiljöer och Toch (1998) har använt sig av begreppet hypermaskulinitet i den betydelsen i relation till fängelsemiljöer.

⁷ Definitionen av ett *gang* varierar mellan olika forskare och är en omdebatterad fråga. Se exempelvis Klein (2001) för en diskussion.

⁸ En sökning i Google Scholar på termerna ”masculinitygangviolence” (eller masculinities) ger många träffar men märkligt nog få som faktiskt handlar om gäng och maskulinitetskonstruktioner. Om ”violence” utsluts kommer ungefär samma träffar upp högst i sökningen, men i lite annorlunda ordning. Den tydligast relevanta träffen är texten av gängforskaren John Hagedorn.

⁹ Om än kritiserad för att vara överdrivet beskriven, som en konsekvens av den genusblindhet som dominerat fältet, se diskussion i Pettersson (2002).

¹⁰ Denna typ av grupper och bråk är huvudsakligen, men inte enbart, förknippat med fotboll.

¹¹ Betydelsen av att hänvisa till högre lojaliteter vid brottsliga handlingar påpekade redan Sykes och Matza (1957) i sina resonemang om neutraliseringsmekanismer.

¹² AFA associeras möjligen inte till en manligt dominerad grupp, men enligt Christiansen (2010, s. 154) var majoriteten av de aktiva medlemmarna i den grupp hon studerade män.

¹³ I studien ingår även en annan vänsterradikal grupp, Feministisk koordinering, som har sina rötter i kvinnorörelsen. Denna avviker från AFA:s mönster med hypermaskulina gruppnormer och fokus på aggressiva konflikter.

¹⁴ Det viktiga är inte om offret i fråga faktiskt är bög, vilket inte alltid de som attackerar ens vet. Poängen är att personen uppfattas som, och på så sätt symboliserar, manlig homosexualitet. För enkelhetens skull kommer jag i den fortsatta texten att kalla detta för attacker på bögar.

¹⁵ Vilket även kan gälla för andra typer av brott.

¹⁶ En typ av studentaktiviteter som också förekommer i svenska universitets- och högskolemiljöer. Så sent som våren 2013 uppmärksammades detta av en student i Lund <http://www.aftonbladet.se/wendela/article16578499.ab>.

¹⁷ Mäns våld mot kvinnor i nära relationer ska förstås inte glömmas bort i sammanhanget, men är inte i första hand ett grupprelaterat brott och är därför inte i fokus i detta kapitel.

¹⁸ Även skämtsamt framförda sexistiska och/eller homofoba uttryck kan uppfattas som kränkande av den som utsätts för dem.

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. Vi ger stöd till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete.

© **Ungdomsstyrelsen 2014**

ISBN 978-91-85933-75-4

projektledare **Sofie Kindahl**

text **Tove Pettersson, Stockholms universitet**

grafisk form & omslagsbild **Christián Serrano**

illustrationer **Sofie Kindahl**

tryck **EO Grafiska**

distribution **Ungdomsstyrelsen,**

Box 17801, 118 94 Stockholm

tfn **08-566 219 00, *fax* 08-566 219 98**

e-post: **info@ungdomsstyrelsen.se**

webbplats: **www.ungdomsstyrelsen.se**

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se